

Kredit: Fekete csipkés, ekrű színű ruha: RESERVED, kék mintás fehér ruha: H&M; lilá virágos fekete ruha: saját.
Fodrász: Bongyik Balázs; smink: Somogyvári Dóra; stylist: Domán Melinda

A SOKSZÍNŰSÉG JELEN VOLT
A NÉPMŰVÉSZET HAGYOMÁNYOS
KERETEIN BELÜL IS. AMIKOR EZT
FELISMERTEM, FELSZABADÍTÓAN
HATOTT RÁM.

”

SZÖVEG –
KÖLNEI LÍVIA

KÉPEK –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

ÖRÖK LIBIKÓKA

◆ *„Az élet mindig igazolta, hogy jó helyen vagyok ott, ahol vagyok, és nagyon sok ajándékot, lehetőséget kaptam úgy, hogy nem is kértem.”* Jó ezt hallani *Bognár Szilviá*tól, akiről tudom, hogy nemcsak a népdaléneklés és a világzene egyik legkiválóbb képviselője, hanem feleség és három gyermek anyukája is. A forgalmas, zajos gyorsétterem, ahová jobb híján beültünk beszélgetni a címlapfotózás után, másfél órára megszépült, barátságos fényel telt meg körülöttünk.

– Régóta kísér és segít az ószövetségi mondat, miszerint „mindennek rendelt ideje van”. Előfordult, hogy elégedetlen voltam, több koncertmeghívásra számítottam, fárasztott az a háttérmunka, amit az együtteseim ismertsége érdekében kellett végeznom. Mégis kegyes volt velem az élet, mert kaptam olyan énekes- vagy zenésztársakat, akikkel együtt tovább tudtam lépni. Többek között ilyen nagy lehetőség volt számomra 2006–2007-ben a *Szájról szájra* produkció és a belőle készített album is.

– **Amelyen együtt énekelsz Szalóki Ágival és Herczku Ágival. A családommal szinte rongyosra hallgattuk,**

a lányaim veletek együtt énekelték a dalokat. A fiatal népdalénekes lányok a ti példátokat követik.

– A kezdeti felállás szerint Palya Bea volt a trió tagja, én vendégként szerepeltem, de az első műpás koncert után nem akarta folytatni. A karácsonyi koncerten, 2006. december 22-én, immár tagként, de négyesben, nagy pocakkal léptem föl, mert Janka nyolc nap múlva született. A lemezfelvétel idején nagyon pici volt még, ezért magammal vittem a stúdióba, és a lányok hozzánk jöttek próbálni. Nagy élmény volt, s egyben nehéz kihívás is, mert én már az anyasággal voltam elfoglalva, éreztem, hogy jó lenne kicsit visszavonulni.

– Mennyi ideje énekeltél már akkor?

– Gimnazista koromban kezdtem énekelni. Vas megyében nőttem föl, 21 évesen, 1998-ban kerültem Budapestre, egyetemre, néprajz szakra, és ott indult a népdalénekesi karrierem. Sajnos, a népzene tudományos megközelítése nagyon kicsi szelete az ELTE-s öt éves tananyagból. A tárgyi népművészetre, a népzeneire és benne a népdalra körülbelül egy-egy félév jutott. Nem is vették jó néven, hogy én ezt a gyakorlatban is csinálom. Az egyik tanárom szó szerint megbántódott, amiért nem mentem el a tanszéki kirándulásra egy rádióinterjú miatt. Amikor bementem hozzá vizsgázni, azzal kezdte: „Szilvia, most nem interjúm van!” Viszont a néprajz szak jó háttértudást adott, hogy komplexitásában lássam a hagyományos kultúrát, amelynek része a népzene.

– Úgy tapasztalod, hogy még ma is megvan a helye az életünkben?

– Az a társadalmi közeg, amelyben keletkezett és átörökítődt, már nem létezik, a legelzártabb vidékeken is megszűnt. A népi kultúra számunkra már tanult dolog. Vannak benne ma is kedvelt hagyományelemek: viseletek, motívumok, dallamok, zenék. Sokan ma is önkifejezési lehetőséget találnak benne, ezzel tudnak mulatni, kikapcsolódni. Néhányunk számára nélkülözhetetlen, másoknak csak áttételesen épül bele az életébe.

– Amikor dalokat válogatsz egy felnőtt- vagy gyerek-előadásodhoz, szem előtt tartod, hogy ma mi érthető és átélhető?

– Igen is, meg nem is. Mindig pártoltam a népművelő szemléletet, vagyis hogy nem kell kiszolgáltatnunk a közízlést, hanem minőséget kell adnunk. Ezért bátran bevállalok egy népdalnál első hallásra nehezen érthető tájszólást vagy olyan kifejezéseket, amelyeknek a jelentését ma már nem ismerik. A legfontosabb, hogy jó és szép legyen a muzsika, ami már önmagában is megmozdítja a közönséget. A gyerekkoncerteken különösen nagy hangsúlyt fektetek a közvetlenségre, interaktivitásra. Olyanok a népdalok, mint a képzőművészeti alkotások: több értelmezési szintjük van, mind egyiken megközelíthetők. A dallamok örök érvényűek, némelyikre lehet például mai verseket is énekelni. Ugyanakkor törekszem azért arra, hogy a paraszti világnak ne azokat a szövegeit használjam, amelyek a sok mezőgazdasági fogalom miatt már nagyon távol állnak a mai embertől.

– Emlékszem, diákként nem lelkesedtünk az iskolai énekórákon a népdalokért, mert nem értettük a szövegük jelentését. Ma viszont sok olyan túlmisztifikált szimbólummagyarázattal találkozhatunk, amelyek minden népi díszítőmotívumnak önmagán messze túlmutató, kozmológiai jelentést tulajdonítanak.

– Nemrég egy kalotaszegi írottas párna motívumairól kutakodtam egy kicsit. A hímző asszonyok többnyire nem foglalkoztak a motívumok jelképes értelmével, nem úgy dolgoztak, hogy „na, most hímezem a napot”, vagy ha egy kerek mintát négy részre osztottak, nem tudatosították, hogy ez a négy évszak vagy a négy világtáj jelképe – egyszerűen használták azokat a motívumokat, amelyeket az elődeik kézimunkáin láttak. Nem vagyok abban se biztos, hogy ha tulipánt faragnak egy kapura, akkor tisztában vannak termékenység-szimbólum mivoltával. Olykor több tudatosságot feltételezünk a parasztemberekre, mint amivel rendelkeztek. A kutatók ezt jól tudják, ugyanakkor vannak, akik egy korábbi civilizációs állapot felől magyarázzák a közelmúlt népművészetét.

– Nem állt tőled távol, hogy a népdalokat, a népzeneit a mai kor igényeihez alakítsd. Ezt tükrözik az együtteseid, produkcióid, amelyek stílusban egymástól eléggé különböznek: Bognár Szilvia és az etNoé, Csintekertintő és Titoktok családi koncertek, Bognár Szilvia Quartet, de többek között folyamatosan muzikálsz Kónya István lantossal és fellépsz a Sator Quartettel is.

– Nagyon nehéz abban okosnak lenni, hogyan lehet a mai ember szívéhez közel hozni a népzeneit. Az én életemben az ezzel kapcsolatos nyitottságot a párom hozta, Kovács Zoltán. Ő dzsesszbőgős, a zenekaraink vezetője és zeneszerzője. Az ő fejében és szívében születtek meg azok a zenei hangzások, amelyeket például a zenekarainkkal játszunk. Tájékozott a különféle zenei stílusokban, de mindig arra törekszik, hogy az eredeti dallamokat megtartsa, sőt, a kortárs zenei kísérettel valamiképpen „felemelje”. Én pedig arra törekszem – ismervé ezeknek a daloknak az eredeti közegét és szerepét –, hogy alázattal megtartsam azt a jó értelemben vett egyszerűséget, hagyományos éneklési technikát, ami azt a kultúrát jellemezte. Persze ez hosszabb fejlődési-érési folyamat eredménye; a pályám kezdetén, az Anima Sound System és a Makám énekeseként sokat vívódtam, hogyan lehetne a modern hangzásokat a hagyományos dalokkal úgy összeegyeztetni, hogy a dalok is és én is önazonosak maradjunk. A lant-ének duó tulajdonképpen hagyományos megszólalásra törekszik, magyar reneszánsz

ÖRÖK LIBIKÓKA,
FOLYAMATOS
KÜZDELEM,
HOGY AZ ANYASÁG
MELLETT KOMOLYAN
TUDJAK KÉSZÜLNI
A KONCERTEKRE.

”

emlékeket idézünk fel írott források és a néphagyomány alapján. A Sator Quartet pedig inkább kortárs zene, ahol kora középkori latin himnuszokat és archaikus magyar népi imádságokat is énekelek.

– Sokan úgy gondolják, hogy a világzene a népzene lebutítása.

– A sokszínűség jelen volt már a népművészet hagyományos keretein belül is. Amikor ezt felismertem, felszabadítóan hatott rám. A régi, zártnak nevezett társadalmak sem voltak teljesen zártak, mindig érkeztek új emberek és új motívumok. Énekeltem a Vándor Vokállal bolgár, makedón, szlovák dallamokat, és megtapasztaltam a sokszínűségüket – de a magyar népdalok esetében is mennyi szín, mennyi változat kialakult pusztán azért, mert egyik vagy másik ember hozzáadta a saját jellemét, tapasztalatát! Másképpen szólt ugyanaz a dallam más tájegységen, más kísérettel, más előadótól. Nagyon is természetes, ha azt keressük, hogy a mai közegben hogyan tud a legjobban, legszebben megélni egy-egy régi dallam. Tudom, sokak számára ez eretnenség, én viszont hiszek ebben. A világzenei kategória nagy olvasztótégely, és nem is mindig pozitív értelemben. Nehéz megkülönböztetni a valódi minőségi, újragondolt zenét az olcsó népszerűségi kereső zenei feldolgozásoktól.

– Mennyire tükrözi a hivatásodat a lakásod, az otthoni környezeted?

– Amikor még egyedülállóként albérletben laktam, körülvettem magamat gyönyörű népművészeti tárgyakkal. Amikor a párommal az első közös, saját lakásunkba költöztünk, akkor már csak egy párna, egy abrosz, egy falvédő utalt a népi környezetre. A többi tárgy állt vagy tíz évig a gardrób szekrényben, és a népviseletekben is csak néha gyönyörködtem, de egyre kevesebbet használtam őket. A fellépésekre nem vehetem fel egyetlen tájegység viseletét, ha Moldvától Vas megyéig énekelek dalokat. Amikor pedig az elmúlt években házat építettünk, immár három gyerekkel, teljesen a praktikum irányába mozdultunk el. Szerettem a fényt, a nagy ablakokat, ez már eleve nem egyeztethető össze semmilyen hagyományos stílussal. A mostani otthonunk „modern, minimalista és funkcionális”, de azért igyekeztünk megőrizni benne a melegséget, a barátságos színeket. Ma már csak egy-két tényleg nagyon kedves népművészeti tárgyat őrzök. A viseleteket néptáncosoknak és a lányom táncsoportjának részben eladtam, részben elajándékoztam, így jó emberekhez kerültek, akik tényleg használják és szeretik azokat.

– Berecz András szerint a népi kultúra nem vitrinbe való.

– Fontos számomra, hogy a hétköznapi életben is hasznát vegyék, legyen gyakorlati funkciója. Ugyanígy van ez a népdallal is. Kedves ismerősöm, a Mátyásban élő Tőkés Veron mesélte, hogy nemrég a falujukban tragikus baleset történt: áramütés miatt meghalt egy hatéves kisfiú. Veron azzal hívott fel, hogy a Semmicske énekek című lemezemen lévő egyik dal nekik, egy másik dalom pedig a barátnőjének mennyire sokat segített a gyász feldolgozásában. Megkönnyeztem, de erőt adott, hisz a dalaink így újra részei az életnek, nem szimplán „fogyasztási cikkek”, hanem hatásuk lehet egy-egy fontos élethelyzetben.

– A múzeumból tehát kiléptél a való életbe, amit az is ösztönzött, hogy időközben három gyermeked lett. Nekik mennyit tudsz átadni ebből az élő népzeneből?

– Otthon sokféle zene szól, különféle népzene, dzsessz és klasszikus európai vagy épp klasszikus indiai zene, de az igényes pop is belefér... Janka például felváltva tanulja Whitney Houston egyik dalát és az indiai skálát oktatóvideóról. A kicsik maguk is odaülnek a zongorához, és gyakran énekelnek. Jelenlegi kedvencük a „Ma van húsvét napja” kezdetű szokásdal és Nemes Nagy Ágnes „A titkos út” című megzenésített verse. Sok mindent átvesznek abból, amit én a fellépéseimre tanulok, és a szerepjátékaikban természetes módon előfordulnak olyan mondatok, hogy „mondjuk, te szomorú vagy, ezért játszok neked bansurin” (indiai fuvolán).

– Irigylésre méltó, hogy férjeddal a munkátdalban, a zenében is tudtok kapcsolódni egymáshoz.

– Egyfelől nagyon jó, mert így még erősebb az az egység, amit a zenében adni tudunk. Ismerjük egymás stílusát, rezdüléseit. Zoli olyan muzsikát szerez, ami az én hangomat kiemeli, mert tudja, mik az erősségeim. Ugyanakkor természetes módon plusz konfliktusforrás is, hogy a szakmai nehézségeket ne vigyük be a családba, és fordítva.

– Egy interjúban korábban azt mondtad, anyának lenni az élet egyértelmű parancsa. Ez mégsem hangzott kényszernek a te szádból.

– Pedig hiába voltam már majdnem harmincéves, és hiába éltem át Janka születését euforikus boldogsággal, a kisgyermekes létre mégsem tudtam felkészülni. Ő egyfolytában igényelte, hogy foglalkozzunk vele, sokáig mellettem is aludt. Imádtam, és mégis sokkoló volt, hogy az addigi viszonylagos szabadságom onnantól kezdve megszűnt, és nem volt kibúvó. Ezt az alárendelődést meg

kellett tanulnom, azért is vártunk viszonylag sokat a következő gyermekkel. Amikor azonban erre belül felkészültem, az adandó első pillanatban megfogantak az ikrek, mintha az élet be akarná pótolni a kihagyott időt. Ebbe az új helyzetbe már sokkal természetesebben kerültem bele, fizikailag is, például csökkent az alvásszükségletem. Igény szerint tudtam szoptatni az ikreket is, ami éjszakánként nyolc-tíz felkelést jelentett. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy nem készültem ki, és nem kellett nagy erő, hogy összeszedjem magam, mégis, valahogy természetes módon lettünk nagycsaládosok. Borka és Tünde ma már ötévesek. Zolira minden helyzetben teljes bizalommal tudom rábízni a lányokat. Szüleim is sokat segítenek, annak ellenére, hogy messze laknak.

– Kiegyensúlyozottnak tűnsz, mint aki az élettől mindkét hivatást megkapta, még ha ezért nagyon meg is küzdesz.

– Örök libikóka, folyamatos küzdelem, hogy az anyaság mellett komolyan tudjak készülni a koncertekre. Hol úgy érzem, hogy nem foglalkozom eleget a gyerekekkel, hol fordítva, a szakmai felkészülésre szánt időt keveslem – és akkor még nem is beszéltünk a háztartásról, az együtteseink menedzseléséről... Maximalista vagyok, és nem tudok elég elfogadó vagy megbocsátó lenni magammal szemben. Azt hiszem, belső küzdelmeim nagy része ebből adódik, hiszen a közönség és a környezetemben élők sokkal elfogadóbbak velem. De meg tudom élni mindennek a teljességét is.

– Úgy tűnik, nem vagy az a típus, aki ne tudna hálát érezni azért, ha valamilyen terve megvalósul.

– A céljaim általában racionálisak, nem elérhetetlenek. A közvetlen feladataimra és lehetőségeimre igyekszem koncentrálni. Amikor nagyon elrugaszkodott gondolataim voltak, és sóvárogva azt vizsgálgattam, egyik vagy másik zenekar hogyan juthatott magasabb státuszba, és mit kellene tennünk, hogy mi is ott legyünk, mindig arra jutottam végül: én nem tudnám, nem akarnám azt az utat járni. Egyrészt nem akarok populárisabb zenei irányba haladni, másrészt nekem fontos, hogy rend legyen otthon, hogy elültethessem a kertemben a szeretett növényeimet, és nem tudnék egy hónapra elszakadni a családomtól egy turné kedvéért. Amíg kicsik voltak, nem utaztam el a gyerekeimtől pár óránál több időre, mert szoptattam őket hároméves korukig.

Természetesen szeretném, hogy minél többeket megérintsen a zenénk, de az embernek elsősorban önmaga lelki és szakmai fejlődésében kell keresnie az előrelépés lehetőségét. ♦

